

साहित्यसंस्कृतिसंकायः

सम्पूर्णानन्दसंस्कृतविश्वविद्यालयः, वाराणसी

साहित्यसंस्कृतिसंकायाध्यक्षः

प्रो० दिनेशकुमारगर्गः

संकायाध्यक्षस्य कार्याणि (2.12)

1. संकायसमितेः समस्ताधिवेशनानां सभापतित्वं, तस्याः क्रियान्वयने साक्षित्वञ्च निर्वक्ष्यति ।
2. संकायस्य वित्तीयामन्याश्च आवश्यकताः कुलपतेः समक्षे प्रस्तोता ।
3. संकाये समागतानां विभागानां पुस्तकालयस्य प्रयोगशालाया अन्यासां सम्पत्तीनाञ्च समुचितम् अभिरक्षणम् अनुरक्षणम् च विधास्यति ।
4. संकायस्य सम्बद्धानाम् अध्ययनसमितिनाम् अधिवेशनेषु उपस्थितेः वक्तुश्च अधिकारो भविष्यति, किन्तु तत् समितेः सदस्याभावे मतदाने अनधिकारिता ।

ऐतिह्यम्

स्थापनावर्षम् - १७९१ (बनारससंस्कृतपाठशाला)

१९५८ (वाराणसेयसंस्कृतविश्वविद्यालयः)

१९७४ (सम्पूर्णानन्दसंस्कृतविश्वविद्यालयः)

विश्वविद्यालये १९८२ तः साहित्यसंस्कृतिसंकायस्य सन्निवेशः विद्यते ।

ध्येयाः दृष्टयश्च

- ❖ साहित्यशास्त्रस्य अध्ययनम् अध्यापनम् अनुसन्धानञ्च
- ❖ पुराणेतिहासशास्त्रस्य अध्ययनम् अध्यापनम् अनुसंधानञ्च
- ❖ प्राचीनराजशास्त्राऽर्थशास्त्रस्य अध्ययनम्, अध्यापनम्
अनुसंधानञ्च

संकायान्तर्गताः विभागाः

साहित्यविभागः

पुराणेतिहासविभागः

प्राचीनराजशास्त्राऽर्थशास्त्रविभागः

विभागाध्यक्षः

साहित्यविभागः

प्रो० विजयकुमारपाण्डेयः

पुराणेतिहासविभागः

प्रो० दिनेशकुमारगर्गः

प्राचीनराजशास्त्राऽर्थशास्त्रविभागः

प्रो० दिनेशकुमारगर्गः

शैक्षणिकपाठ्यक्रमाः (Programmes)

शास्त्री/B.A (स्नातकः) – त्रिवर्षीयः / चतुर्वर्षीयः
आचार्यः /M.A (स्नातकोत्तरः) – द्विवर्षीयः / एकवर्षीयः
विद्यावारिधिः /Ph.D. (शोधोपाधिः)
विद्यावाचस्पतिः /D.lit.(शोधोपाधिः)

संगीतविषये (प्रमाण-पत्रीयः)
कण्ठसंगीतः (शास्त्रीय गायन) द्विवर्षीयः
सितारः (वादन) द्विवर्षीयः
तबला (वादन) द्विवर्षीयः

स्वीकृतविषयाः

साहित्यविभागः

साहित्यम्

सङ्गीतम्

पुराणेतिहासविभागः

पुराणेतिहासः

इतिहासपुराणम्

प्राचीनराजशास्त्रऽर्थशास्त्रविभागः

प्राचीनराजशास्त्रऽर्थशास्त्रम्

प्राचीनभारतीयराजनीतिः

पञ्जीकृतछात्राणां विवरणम्
(विगतपञ्चवर्षेषु 2018-19 तः 2023-2024 सत्रपर्यन्तम्)

शैक्षणिकसत्रम्	साहित्यविभागः	पुराणेतिहासविभागः	प्राचीनराजशास्त्राऽर्थशास्त्रविभागः
2018-19	228	107	67
2019-20	254	70	48
2020-21	268	54	34
2021-22	310	72	27
2022-23	317	71	17
2023-24	346	91	38
योगाः	1723	465	231

पञ्जीकृतछात्राणां विवरणम् (वर्तमानशैक्षणिकसत्रम् 2024-25)

संवर्गः	साहित्यविभागः	पुराणेतिहासविभागः	प्राचीनराजशास्त्रार्थशास्त्रविभागः
GEN	433	88	49
OBC	19	03	02
ST	-	-	-
SC	04	-	-
सम्पूर्णयोगः	456	91	51

शोधच्छात्राणां विवरणम्

क्र०	शोधच्छात्रनाम	शोधशीर्षकः	निर्देशकः
1	अनिलकुमारशुक्लः	काव्यशास्त्रे ध्वनिवादिनां पारस्परिकमतवैभिन्न्यानां समीक्षात्मकमध्ययनम्	प्रो० विजयकुमारपाण्डेयः
2	आशीष मणि त्रिपाठी	काव्यप्रकाशस्य सारसमुच्चयटीकायाः समीक्षात्मकमध्ययनम्	डॉ० मनोजकुमारमिश्रः
3	चक्रपाणिमुगदल :	विश्वनाथकविराजकृतसाहित्यदर्पणस्य प्रमुखोदाहरणपद्यानां समीक्षात्मकमनुशीलनम्	प्रो० विजयकुमारपाण्डेय :
4	शैलेशकुमारपाठक :	नलचम्पूगङ्गावतरणचम्पूस्तुलनात्मकमध्ययनम्	प्रो० विजयकुमारपाण्डेय :
5	शुचिस्मितापाण्डेय :	भारतीयकाव्यशास्त्रेषु रससिद्धान्तस्य मनोवैज्ञानिकमध्ययनम्	प्रो० विजयकुमारपाण्डेय :
6	देवस्वरूप पाण्डेय :	महाकविकालिदासकृतकाव्यसाहित्यस्य पर्यावरणदृष्ट्या समीक्षात्मकमनुशीलनम्	प्रो० विजयकुमारपाण्डेय :
7	पवनकुमारशुक्ल :	चम्पूरामायणकाव्यस्य काव्यशास्त्रीयमनुशीलनम्	प्रो० विजयकुमारपाण्डेय :
8	अजयकुमारमिश्रः	रासपञ्चाध्यायां समागतानां सुबन्त-तिङ्न्ततद्धितान्तशब्दानां विवेचनम्	प्रो० शशिरानीमिश्रा :
9	विनोदकुमारशुक्लः	ब्रह्मवैवर्तपुराणदिशा राधातत्वस्य काव्यशास्त्रीयमध्ययनम्	प्रो० ललितकुमारचौबे
10	विनयकुमारतिवारी	गरुडपुराणान्तर्गत श्राद्धविवेचनम्	प्रो० शशिरानीमिश्रा :
11	अखिलेशकुमारमिश्रः	महाभारतमूलककाव्येषु लोकसंस्कृति चित्रणम्	प्रो० शशिरानीमिश्रा :
12	अरविन्दकटारे	श्रीमद्भागवतमहापुराणदिशा-राजतन्त्रस्वरूप विमर्शः	प्रो० दिनेशकुमारगर्गः
13	निर्भयकुमाररायः	महाभारत-मनुस्मृत्योः राजव्यवस्थायाः आधुनिक राजव्यवस्थया सह समीक्षणम्	प्रो० दिनेशकुमारगर्गः

शैक्षणिकपदानाम् विवरणम्

क्र०	पदनामानि	पदासङ्ख्या	पूरितपदानि	रिक्तपदानि
01	आचार्यः (प्रोफ़ेसर)	03	00	03
02	उपाचार्यः (असो० प्रोफ़ेसर)	01	00	01
03	सहायकाचार्यः (असि० प्रोफ़ेसर)	16	02	14

संकायस्य सौविध्यानि

अध्यापनप्रकोष्ठाः

14

संकायस्य पुस्तकालयः

03

अन्तर्जालव्यवस्था

सम्पूर्णसंकायस्य

संगणक-प्रदर्शकः

डिजिटलपट्टव्यवस्था

वाद्ययन्त्राणि

संगीतविषये

गैर-शैक्षणिकपदानाम् विवरणम्

क्र०	पदनामानि	पदसङ्ख्या	पूरितपदानि	रिक्तपदानि
------	----------	-----------	------------	------------

01	कार्यालयसहायकः	04	04	00
----	----------------	----	----	----

02	परिचारकः	04	02	02
----	----------	----	----	----

संकायस्य समितयः

- ❖ संकायबोर्ड
- ❖ विभागीयसमितिः
- ❖ अध्ययनबोर्ड
- ❖ अनुसन्धानोपाधिसमितिः

शिक्षणविधयः

पारम्परिकविधिः (गुरुकुलपद्धतिः)

शिक्षणसौविध्यानि-ऑनलाइनपद्धतिः
Zoom, Google –Meet,

संगणक-प्रदर्शक- डिजिटलपट्टव्यवस्था

विगतपञ्चवर्षेषु संकायस्य छात्राणां नियुक्तिविवरणम्

क्र०	छात्रनाम	उपलब्धिः
1	नाफिसापरवीनः	शिक्षिका, एकलव्य-आदर्श-आवासीय-विद्यालयः, बस्तरः, छत्तीसगढ़ः
2	सूरजचौबे	BPSC शिक्षकः (चयनित)
3	श्यामबहादुरः	शिक्षकः, गवर्नमेंट-ब्यायज-सीनियर-सेकेन्डरी-स्कूल, फरीदाबादः
4	शुभंकरपाण्डेयः	प्रवक्ता, इन्टरकालेज, हजारीबागः
5	प्रेमचन्द्रदीक्षितः	नन्दलालबाजोरियासंस्कृतमहाविद्यालयः, वाराणसी
6	देवस्वरूपपाण्डेयः	जनताजनार्दनइन्टरकालेजः, गांधीनगरम्, गाजीपुरम्
7	मिथिलेशः	धर्मशिक्षकः (भारतीयसेना)
8		, बाजीगंजः, हरदोई

विगतपञ्चवर्षेषु संकायस्य छात्राणां नियुक्तिविवरणम्

नाम

उपलब्धिः

श्री प्रेमनारायण अवस्थी

प्रवक्ता, राजकीय इंटरकालेज, उत्तरप्रदेशः

श्री मंटूतिवारी

अध्यापकः, प्राथमिक शिक्षा, बिहारः

डॉ० सर्वेश्वरमणतिवारी

सहायकाचार्यः, छपरा-बिहारः

श्री विनोदकुमारशुक्लः

रामाचारिसंस्कृतमहाविद्यालयः, अस्सी, वाराणसी

श्री विनयकुमारतिवारी

श्रीहृबालालआदर्शसंस्कृतमहाविद्यालयः, कौशाम्बी

विगतपञ्चवर्षेषु संकायस्य छात्राणां नियुक्तिविवरणम्

क्रम सं०	छात्रनाम	उपलब्धि:
1.	आराधना देवी	अतिथि-अध्यापिका सं०सं०वि०वि० वाराणसी
2.	विनीता सिंह:	आर्य महिला स्नातकोत्तर महा०वि० अतिथि-अध्यापिका वाराणसी
3.	विनोदकुमारमिश्र:	(म०प्र०) वर्ग-01 पन्ना (म०प्र०)
4.	दिनेशतिवारी	(म०प्र०) वर्ग-01 सागर (म०प्र०)
5.	मनोहरतिवारी	संस्कृतमहाविद्यालय: हाथरस (उ०प्र०)
6.	महेशमणित्रिपाठी	संस्कृतमहाविद्यालय: भरवारी, कौशाम्बी (उ०प्र०)
7.	अखलेशकुमार:	अतिथिअध्यापक: सं०सं०वि०वि० वाराणसी
8.	श्यामबाबूपाण्डेय:	(म०प्र०) वर्ग-02 सतना (म०प्र०)
9.	यज्ञनारायणमिश्र:	संस्कृतमहाविद्यालय: वाराणसी

संकायस्य छात्राणां प्रतियोगिपरीक्षासु साफल्यविवरणम्

क्र०	छात्राणां नामानि	प्रतियोगिपरीक्षासाफल्यविवरणम्
01	मौसुमीमण्डलः	JRF
02	नाफिसापरवीनः	JRF/TGT
03	सूरजचौबे	BPSC
04	श्यामबहादुरः	NET
05	शुभंकरपाण्डेयः	PGT
06	प्रेमचन्द्रदीक्षितः	NET

पुरातनविशिष्टछात्राः

- ❖ महामहोपाध्याय रामावतार शर्मा
- ❖ महामहोपाध्याय नित्यानन्द पार्वतीय
- ❖ गोस्वामी दामोदरलालशास्त्री
- ❖ पण्डित हेमचन्द्र शर्मा (नेपाल राजगुरु)
- ❖ पण्डित कुलचन्द्र गौतम (नेपाल)
- ❖ पण्डित सोमनाथ सिग्दाल
- ❖ आचार्य नरेन्द्रदेव
- ❖ आचार्य केशवप्रसाद मिश्र
- ❖ प्रो.बलदेव उपाध्यायः - गवर्नमेंटसंस्कृतकॉलेजः
- ❖ श्री विजयशंकरपाण्डेयः - पूर्व-अध्यक्षः, सिंचाई-आयोगः, लक्ष्मणपुरम्, उत्तरप्रदेशः
- ❖ प्रो.आशुतोषमिश्रा -पूर्वसंकायाध्यक्षः, साहित्यसंस्कृतिसंकायः, सं.सं.वि.वि.,वाराणसी
- ❖ डॉ.उमापति उपाध्यायः - पूर्व-सदस्यः, कार्यपरिषद्, सम्पूर्णानन्दसंस्कृतविश्वविद्यालयः
- ❖ प्रो.प्रेमनारायणसिंहः - निदेशक, इंटर-यूनिवर्सिटी-सेंटर-फॉर-टीचर-एजुकेशन, वाराणसी

पुरातनविशिष्टछात्राः

प्रो० हेतरामकछवाहः	- पूर्वाचार्यः, पूर्वप्रतिकुलपतिः, सम्पूर्णानन्दसंस्कृतविश्वविद्यालयः, वाराणसी
प्रो० दिनेशकुमारगर्गः	- आचार्यः (विभागाध्यक्षः प्रा०रा० अर्थशास्त्र विभागः, संकायाध्यक्षः साहित्य संस्कृति संकायः) सम्पूर्णानन्द संस्कृत विश्वविद्यालयः, वाराणसी
प्रो० अशोककुमारकछवाहः	- आचार्यः राष्ट्रीय संस्कृतसंस्थानम् मानित विश्वविद्यालयः गुरुवायूर त्रिचूर केरल
प्रो० शैलेशमिश्रः	- आचार्यः सम्पूर्णानन्दसंस्कृतविश्वविद्यालयः, वाराणसी
डॉ० मनीषत्रिपाठी	- प्रवक्ता राजकीय क्वींस कॉलेज, वाराणसी
डॉ० उमेशकुमारः	- सहायक अध्यापकः प्राथमिक विद्यालय
डॉ० उद्धवउपाध्यायः	- सहायक अध्यापकः इण्टरमीडिएट कॉलेज
श्री मिथिलेशकछवाहः	- सहायक अध्यापकः प्राथमिक विद्यालय, संतरविदासनगर, भदोही

प्रबलपक्षाः

➤ विश्वे प्राचीनराजशास्त्राऽर्थशास्त्रस्य सर्वतः प्राचीनः एक एव विभागः ।

➤ समुपलब्धाः विशिष्टाः पाण्डुलिपयः ।

➤ दक्षाः अध्यापकाः ।

➤ सर्वविधशिक्षणव्यवस्थाः ।

➤ विश्वे साहित्यस्य सर्वतो प्राचीनविभागः

➤ पुस्तकालयः

➤ नाट्यमण्डपम्

➤ समृद्धाः छात्रसंख्या

संकायस्य आगामिन्यः योजनाः नूतनसंभावनाश्च

- बृहद् शोधकेन्द्रस्य निर्माणार्थं योजनाः ।
- कौटिलीयार्थशास्त्रस्य सिद्धान्तानां विशद् अध्ययनं प्रस्तावितम् ।
- राष्ट्रीयसङ्गोष्ठीनाम् आयोजनम् ।
- चतुष्पष्टिः (64) कलानां सङ्गणकमाध्यमेन प्रकाशनम् ।
- समसामयिकविषयेषु राजनीतिकं शोधप्रोत्साहनम् ।
- अप्रकाशितपाण्डुलिपिनां विभागपक्षतः सम्पादनम् ।
- कौटिलीयार्थशास्त्रम्, शुक्रनीतिः, महाभारतादि ग्रन्थानाम् माध्यमेन स्वरोजगारं प्रति प्रोत्साहनम् ।
- नेतृत्वप्रशिक्षणार्थं प्रमाणपत्रीय पाठ्यक्रमस्य योजनाः ।
- ‘पुराणप्रवचनपट्टः’ इत्याख्यं प्रमाणपत्रीयपाठ्यक्रमं यथाशीघ्रं प्रारभ्यते।
- “पुराणेषु वास्तुशास्त्रम्” इति विषयमाधारीकृत्य राष्ट्रियसंगोष्ठ्याः समायोजनम् ।
- अप्रकाशितपाण्डुलिपिनां विभागपक्षतः संपादनम्।
- शोधक्षेत्रे साहित्यविभागस्य उन्नयनं संवर्द्धनञ्च
- समसामयिकविषयेषु शोधप्रोत्साहनम्
- संगीतविभागे बी०म्यूज, एम०म्यूज तथा च विद्यावारिधिः पाठ्यक्रमस्य योजना

धन्यवादः